

**UNIVERSITATEA DE MEDICINĂ, FARMACIE, ȘTIINȚE ȘI
TEHNOLOGIE « GEORGE EMIL PALADE» DIN TÂRGU MUREȘ
ȘCOALA DOCTORALĂ DE LITERE, ȘTIINȚE UMANISTE ȘI APLICATE
DOMENIUL : FILOLOGIE**

**TEZĂ DE DOCTORAT
REZUMAT**

Doctorand:

Alexandru Adrian DIAC

Conducător științific:

Prof. univ. dr. Dorin ȘTEFĂNESCU

TÂRGU MUREȘ

2020

**UNIVERSITATEA DE MEDICINĂ, FARMACIE, ȘTIINȚE ȘI
TEHNOLOGIE « GEORGE EMIL PALADE » DIN TÂRGU MUREȘ
ȘCOALA DOCTORALĂ DE LITERE, ȘTIINȚE UMANISTE ȘI APLICATE
DOMENIUL : FILOLOGIE**

**MITURILE AUTOHTONE FUNDAMENTALE ȘI
IPOSTAZELE LOR LITERARE
REZUMAT**

Doctorand:

Alexandru Adrian DIAC

Conducător științific:

Prof. univ. dr. Dorin ȘTEFĂNESCU

TÂRGU MUREȘ

2020

CUPRINS

INTRODUCERE	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
1. MITUL – CONSIDERAȚII GENERALE.....	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
1.1. Definiții și aspecte conexe.....	Error! Bookmark not defined.
1.2. Clasificări	Error! Bookmark not defined.
1.3. Mitologia	Error! Bookmark not defined.
1.4. Literaturizare și desacralizare	Error! Bookmark not defined.
1.5. Balada populară	Error! Bookmark not defined.
2. MITUL ETNOGENEZEI SAU ÎNCEPUTUL TRAGIC	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
2.1. Întemeierea ca iubire dincolo de moarte.....	Error! Bookmark not defined.
2.2. Dochia în ipostaza de <i>Alma Mater</i>	Error! Bookmark not defined.
2.3. Cultul eroilor și jocul destinului.....	Error! Bookmark not defined.
3. MITUL CREAȚIEI. DESTIN, IUBIRE ȘI CREDINȚĂ	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
3.1. Aria de răspândire și variante	Error! Bookmark not defined.
3.2. <i>Monastirea Argeșului</i> , puncte de întemeiere mitică.....	Error! Bookmark not defined.
3.3. Revolta creației și inutilitatea jertfei	Error! Bookmark not defined.
3.4. Elemente hipertextuale. Demitizarea ca pretext.....	Error! Bookmark not defined.
3.5. Datoria mai presus de iubire.....	Error! Bookmark not defined.
3.6. Moartea, între asumare și pedeapsă.....	Error! Bookmark not defined.
4. MITUL MIORITIC, ÎNTRE ONTOLOGIA ARHAICĂ ȘI ANTROPOLOGIA CREȘTINĂ	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
4.1. <i>Miorița</i> , ipostază mitică incipientă.....	Error! Bookmark not defined.
4.2. Mitul palimpsest sau romanul inițiativ	Error! Bookmark not defined.
4.3. Substratul antropologic și mitul încreștinat	Error! Bookmark not defined.
5. MITUL ZBURĂTORULUI.MANIFESTAREA EROTISMULUI TRANSFORMATOR	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
5.1. Atracția fatală și arta seducției.....	Error! Bookmark not defined.
5.2. Scenariul unui joc indiferent.....	Error! Bookmark not defined.
5.3. O viziune lucidă a sentimentelor.....	Error! Bookmark not defined.
5.4. Un ritual al metamorfozei.....	Error! Bookmark not defined.
5.5. Umanizarea Zburătorului sau ieșirea în lume	Error! Bookmark not defined.
5.6. Demonizarea Erosului	Error! Bookmark not defined.
5.7. Buna vestire a manifestărilor erotice.....	Error! Bookmark not defined.
5.8. Erosul – tentăție materială	Error! Bookmark not defined.
6. DESACRALIZAREA MITULUI. REINTERPRETĂRI ȘI ACTUALIZĂRI	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
6.1. Nunta cu Moartea. O Replică textualistă.....	Error! Bookmark not defined.
6.2. Arta mai presus de Moarte. O Simbioză a miturilor.....	Error! Bookmark not defined.
6.3. Geneza etno-lingvistică. O întemeiere senina.....	Error! Bookmark not defined.
CONCLUZII.....	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
BIBLIOGRAFIE.....	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

Stă în firea omului ca el să fie mereu preocupat de lucrurile care îl înconjoară, de tot ceea ce vede, de tot ceea ce aude și de tot ceea ce simte. Așadar, de tot ceea ce există în această lume. Cu toate acestea, unele taine ale lumii sunt dificil, dacă nu chiar imposibil de pătruns, chiar și de către ființa umană, înzestrată cu rațiune. Pentru a crea un liant între el și univers omul a creat mitul care, în diverse forme, se întâlnește în mentalul colectiv încă de la facerea lumii și până în ziua de azi. Lumea zbuciumată în care trăim continuă să fie un izvor nesecat de mituri, deși multe dintre misterele universului par a fi fost descoperite. De aceea, „mitul apare din necesitatea omului de a se explica pe sine și prezența sa în univers, de a da un înțeles rostului ființei sale. Dar și din nevoia de certitudini, din dorința vitală a omenirii de a acoperi petele albe, temerile care îi însoțesc întreaga existență”¹, fiind cunoscut că „vechile culturi populare au creat o universală, mitul, valoare căreia, în interiorul sistemului cultural, i-a fost rezervată dificila sarcină a unui agent ordonator, capabil să dea un sens relației dintre om și lume.”² Acest fapt a făcut ca mitul să fie obiect de studiu pentru numeroase cercetări, multe dintre ele încercând să stabilească valoarea de adevăr a mitului.

Devenit fenomen literar, mitul participă organic la o altă structură textuală decât cea originară, în care nu își pierde valoarea; mitul se *literaturizează*, iar limitele între mitologie și literatură devin aproape inexistente, dovadă stând numeroasele texte literare inspirate din mitologie.

Demersul analitic întreprins în vederea redactării tezei intitulată *Miturile autohtone fundamentale și ipostazele lor literare* propune abordarea unor texte literare, populare sau culte, în cadrul cărora se reflectă unul sau mai multe dintre miturile fundamentale, din punct de vedere al interferenței mitului cu literatura, a contribuției aduse de unii autori care au abordat texte cu substrat mitic, dar și dintr-o perspectivă a evoluției de creație și de viziune. G. Călinescu amintea în a sa *Istorie...* de faptul că „s-au creat niște mituri, dintre care patru au fost și încă sunt hrănite cu o frecvență crescândă, constituind punctele de plecare mitologice ale oricărui scriitor național.”³, reflectate în opere precum *Traian și Dochia*, *Miorița*, *Monastirea Argeșului* sau *Sburătorul*. Interesant este că operele amintite, ele însele de o valoare incontestabilă, constituie surse de inspirație pentru opere din întreaga literatură română unde se reflectă în diverse moduri miturile, unele fiind chiar omonime. Cu tot substratul identic pe care îl au, acestea reliefează și măiestria autorului, dar mai frapant este

¹ Elisabeta Munteanu, *Motive mitice în dramaturgia românească*, Editura Minerva, București, 1982, p. 12.

² Silviu Angelescu, *Mitul și literatura*, Editura Univers, București, 1999, p.19.

³ G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*. Ediția a II-a, revăzută și adăugită. Ediție și prefață de Al. Piru, Editura Minerva, București, 1982, p.58.

faptul că în cadrul aceleiași opere pot fi identificate nuclee ale diferitor mituri reprezentative pentru întreaga noastră cultură și ale căror semnificații au fost transpuse în opere literare indiferent de contextul social-istoric în care au creat diverși scriitori. De aceea, teza de față își propune o analiză a modului în care miturile enunțate mai sus se reflectă în opere din literatura română, selectate atât printr-un criteriu estetic consacrat de critica literară, cât mai ales prin modalitatea în care ele scot la iveală aspecte ale miturilor tratate.

Ipostazele literare la care se face referire în titlul tezei nu sunt altceva decât modalității proprii de interpretare a unor texte în care se reflectă cele patru mituri fundamentale, ele nefiind o pecete pusă pe textele analizate, ci doar o încercare de a evidenția aspectul esențial al fiecărei opere alese și în care se regăsesc aspecte mitice.

Motivația cercetării acestei teme are în vedere mai multe aspecte. În primul rând, miturile reprezintă pentru om cea dintâi treaptă a cunoașterii, cea dintâi modalitate de a stabili marile adevăruri ale unei lumi care i-a fost dată în stăpânire, ceea ce ne face să observăm și să analizăm diversele fundamente care fac, de pildă, ca o creație să poată fi desăvârșită sau ca omul să se reintegreze în natura din care a venit. În al doilea rând, miturile sunt o continuă sursă de inspirație pentru autorii de texte, anonimi și culți, prin prezenta cercetare putându-se evidenția modalități distincte de percepție și de prelucrare ale aceluiași mit, în texte ale diverșilor autori. Mai apoi, se poate arăta faptul că personajele mitice, adesea chiar ele însele umane, își găsesc corespondențe printre oameni, generalizează – la nivel tipologic – caractere, întâmplări și sentimente umane.

Cercetarea noastră s-a concretizat pe parcursul unui drum deloc ușor, întrucât tema abordată este una extrem de vastă, de aceea demersul nostru nu este și nici nu pretinde a fi unul exhaustiv, întrucât ar fi imposibil de cuprins într-o lucrare unitară operele literare în care se reflectă aceste mituri. Cercetarea are ca obiective principale evidențierea modului în care mituri diverse sunt reflectate în opere literare, stabilirea de conexiuni între acestea și demonstrarea faptului că miturile, deși în esență aceleași, s-au metamorfozat în timp și asupra lor și-a pus amprenta fiecare creator de literatură.

Există numeroase studii despre miturile fundamentale, însă cel mai adesea acestea sunt tratate individual, fără a face din ele o unitate care ne definește pe noi ca popor și fără a fi observată interferența lor, așa cum aminteam anterior. Realizarea majoră a acestui studiu ar putea fi oferirea unui răspuns vizavi de felul în care opere literare diverse ilustrează ipostaze estetice ale unor mituri izvorâte din înțelepciunea populară și modalitatea în care acestea interferează creator.

Ca metode de cercetare se vor aplica studiul de caz, analiza și sinteza, ipoteze de lucru întemeiate pe principiul intertextualității, operant în aproape toate cazurile, dar mai ales mitocritica, având în vedere opiniile deja existente despre tematica aleasă, coroborându-le, combătându-le, unde este cazul și încercând a propune noi soluții pentru temele date. Ipoteze care, cu sprijinul metodei comparatiste, trebuie să dea seama de vasta circulație a temelor în discuție, ținând cont de dinamica în permanentă prefacere creatoare a unui adevărat complex de miteme.

Documentarea prealabilă a constatat în relectura textelor discutate în lucrarea de cercetare precum și critica de bază, direcțiile indicate urmând a fi aprofundate prin studiul altor texte relevante.

Teza de față este structurată în șase capitole, astfel: un capitol introductiv, pur teoretic, câte un capitol dedicat fiecăruia dintre cele patru mituri fundamentale, așa cum au fost ele enunțate de G. Călinescu, în vreme ce ultimul capitol este unul de sinteză, în care sunt interpretate opere literare în cadrul cărora un anumit mit interferează cu celelalte, dar, mai ales, în care influența miturilor nu este atât de vădită.

Primul capitol este intitulat *Mitul – considerații generale* și este, așa cum se poate deduce chiar din titlul său, un capitol teoretic, în care am încercat o prezentare generală a noțiunii de mit, bazându-ne pe opinii ale unor cercetători unanim recunoscuți în domeniu, precum Mircea Eliade, Lucian Blaga, Victor Kernbach, Bronislaw Malinowski și alții. De departe, lucrarea cea mai citată, *Aspecte ale mitului*, îi aparține lui Mircea Eliade. Mitul este o constantă universală, iar definirea lui ca „istorie sacră” este una menită să evidențieze profunzimea sa, dar și faptul că, într-un text literar în care se creează, volens nolens, o poveste, indiferent de genul sau specia căreia aparține, ea nu este niciodată aceeași, chiar dacă substratul poate fi unul comun, așa cum am arătat în operele analizate. Prin operele create, scriitorul este *făuritor de mit*, iar utilizarea de către acesta a resurselor literaturii populare este adecvată și întemeiată pe activitățile diverse pe care poetul popular le desfășura și care îi permiteau, indiferent de sarcinile pe care le avea de îndeplinit, să-și cânte trăirile prin muzică și versuri de o deosebită frumusețe, care prin curgerea timpului și-au pus amprenta definitiv asupra spațiului în care au fost create și chiar dincolo de acesta, devenind acte de identitate informale ale tuturor celor uniți în cugete.

Începând cu al doilea capitol, *Mitul etnogenezei sau începutul tragic*, se face referire la cele patru mituri autohtone fundamentale enunțate de G. Călinescu, având în vedere textele-sursă care le-au generat, dar și pe acelea care constituie creații literare ulterioare în care ele au fost valorificate. Astfel, în ceea ce privește mitul etnogenezei sau, așa cum a fost numit, mitul

lui Traian și al Dochiei, se remarcă apariția lor din nevoia poporului român de a se raporta la anumiți eroi întemeietori, fără de care gloria ulterioară a românilor, chiar de dinainte de a se numi ei așa, nu ar fi fost posibilă. Textul lui Asachi, *Dochia și Traian*, care stă la baza acestui mit, constituie o satisfacere a nevoii poporului român de a-și stabili originile, iar descendența sa din Traian îi conferă statutul de popor mareț, privilegiat, căci o asemenea origine nu ar fi putut să fie umbrită de evoluția sa ulterioară. Dumitru Almaș, prin *Povestea preafrumoasei Dochia*, contribuie la dezvoltarea acestui mit prin îmbinarea aspectelor istorice cu mijloacele expresive specifice literaturii și oferirea unei perspective în care jertfa de sine este rezultatul făuririi unui nou popor. Aceste elemente fac din *Povestea preafrumoasei Dochia* un text în care mitul etnogenezei se reflectă într-un mod pe cât de simplu, pe atât de sugestiv, oferind o poveste ce merită rememorată ori de câte ori se dorește amintirea originii glorioase a poporului la făurirea căruia au contribuit Traian și Dochia. Deloc de neglijat este poemul dramatic al lui Valeriu Anania, care este o operă edificatoare mai ales prin restaurarea imaginii regelui Decebal, al cărui rol a fost decisiv în procesul de etnogenază. Rolurile Dochiei și al lui Traian sunt și ele deosebit de importante, curajul lor și capacitatea de a înfrunta destinul fiind elemente care vor duce, în mod indirect, la formarea unui nou popor, prin mijlocirea lor. Privit în ansamblul său, este evident că mitul etnogenezei a fost mai puțin exploatat de literatură, aspect care însă nu înseamnă că importanța lui este diminuată, căci subiectul la care face referire este punctul de plecare pentru celelalte mituri. Se pune problema ce ar fi fost *Miorița*, *Meșterul Manole* sau *Zburătorul* fără ca ele să se manifeste într-un spațiu specific și în spiritul unui popor care să le perceapă la justa lor valoare.

Mitul creației. Destin, iubire și credință, al treilea capitol al tezei, este dedicat mitului Meșterului Manole, unde se observă că jertfa zidirii, alimentată de credința despre însuflețirea unui edificiu printr-un sacrificiu uman, este răspândită pe un teritoriu extrem de vast, îndeosebi în zona balcanică, doar în spațiul românesc existând foarte multe variante ale unor texte care îl au în centru pe acest personaj. Acest mit a devenit cunoscut prin balada populară *Monastirea Argeșului*, care este reprezentativă pentru demersul nostru întrucât reprezintă prima creație literară împământenită în rândul cititorilor, în care regăsim această jertfă pentru creație și de la care, creând un arc peste timp, vor izvorî noi și noi texte ale unor autori precum Adrian Maniu, Octavian Goga, Lucian Blaga sau Valeriu Anania, care și-au pus amprenta asupra poveștii în sine, însă au trecut dincolo de granițele acesteia prin originalitatea viziunii conferită și de multiple contexte. Manole din baladă este personajul care se sacrifică mai degrabă din instinct, din durere, din neputința de a mai auzi strigătele soției din interiorul zidurilor. La Adrian Maniu, meșterul se luptă nu doar cu propria conștiință, dar mai ales cu

făpturile care se împotrivesc să fie parte dintr-o nouă zidire, în vreme ce Manole *in absentia* conturat de Octavian Goga este unul contemporan, cu probleme specifice. Cel al lui Blaga este vinovatul-laș, care în mod conștient este incapabil a săvârși o jertfă, de aceea când realizează ce a făcut dorește să dărâme zidurile pentru a-și elibera soția. Varianta propusă de Anania scoate în evidență poate cel mai bine conturat dintre personaje, din punct de vedere strict al rolului său în cadrul construcției, căci este pregătit să își asume pedeapsa pământească, dar iubirea față de propria creație îl determină să aibă parte direct o judecată divină, prin actul pe care îl întreprinde, de unde și continua sa luciditate, ceea ce îl face să fie și un personaj care își păstrează moralitatea.

Următorul capitol, *Mitul mioritic, între ontologia arhaică și antropologia creștină*, este dedicat mitului pastoral al culturii noastre, și el cu o largă răspândire, îndeosebi în spațiul românesc. Capodoperă a creației populare românești, *Miorița* a suscitât interesul multor cercetători, dar nici creațiile unor autori culti nu sunt de neglijat, balada însăși fiind un text care încă este deschis spre noi interpretări, multiplele sale semnificații nefiind niciodată îndeajuns de pătrunse. Între balada populară *Miorița* și romanul *Baltagul* al lui Mihail Sadoveanu se remarcă o multitudine de asemănări, dar interferența lor nu poate fi una deplină, întrucât amprenta lui Sadoveanu este vădită în cadrul romanului; ceea ce face el este să preia firul epic al baladei, căruia îi imprimă în manieră originală erudiția sa, prin referirile la acele aspecte care fac din *Baltagul* un roman social și monografic, căci prezintă o lume în ansamblul său, aspect neglijat de autorul anonim și colectiv al *Mioriței*, ceea ce nu înseamnă că opera lui Sadoveanu este văduvită de aspectele mitologice. *Miorița*, de Valeriu Anania, este o operă în care *moartea duce la viață, prin iubire*, în care *Miorița* a evoluat la rang de ființă umană, dar și una care scoate în evidență modul de existență pastorală a românilor din diferite zone istorice, poemul teologului și scriitorului ajuns mitropolit la Cluj-Napoca reliefând pe deplin aspecte identitare ale neamului românesc și ale vieții, în general, prin prelucrarea firului narativ din balada populară omonimă, dar punându-și asupra sa amprenta care o va așeza definitiv în rândul creațiilor ilustrative ce întregesc tabloul operelor născute din *Miorița* lui Alecsandri.

Capitolul intitulat *Mitul zburătorului. Manifestarea erotismului transformator* este dedicat mitului erotic, și nu întâmplător, în alcătuirea lui am făcut referire la un număr mai mare de texte decât în capitolele precedente, deoarece el vorbește despre primele manifestări ale sentimentului erotic, trăiri general-umane resimțite de fiecare om în parte. Dacă cele trei mituri de până acum puneau sentimentele pe un loc secund, cel de față propune tocmai prevalarea sentimentului, în operele literare în care se reflectă. Deși se impune în cultura

noastră prin opera lui Ion Heliade Rădulescu, intitulată *Zburătorul*, își are izvoarele tot în folclor, ca și cele care au stat la baza mitului mioritic și a celui estetic. Viziunea pe care o imprimă Alecsandri mitului zburătorului este una ludică și expusă prin jocul la care fetele consimt, tacit, făcându-i pe cei doi tineri martori ai dialogului pe care ele îl poartă. Opera lui Cezar Bolliac este și ea edificatoare în exploatarea mitului zburătorului, tocmai prin faptul că propune o *viziune lucidă asupra manifestărilor erotice*, însă una care face ca acestea să fie tratate cu maximă responsabilitate, dar care nu provoacă nici alienare, prin dramatizarea lor excesivă și nici nu sunt luate în derâdere, recunoscându-li-se statutul de experiențe fundamentale ale existenței umane, cu tot cu dorul pe care *Zburătorul* îl provoacă. Fiind, poate, creația eminesciană în care mitul zburătorului este exploatat în cel mai vădit mod cu putință, poemul *Călin (file din poveste)* este și opera al cărei final aduce cu sine o schimbare de paradigmă, în sensul în care iubirea nu mai provoacă suferință, alienare și durere, ci duce la împlinire, chiar dacă ea nu este una obținută fără sacrificii. În *Cezara*, dincolo de umanizarea zburătorului, ceea ce-l face să acționeze ca atare, el nu mai este doar un personaj superficial, care se limitează la a trăi și, eventual, la satisfacții de ordin fizic. El și simte ceea ce experimentează, cu toată ființa lui, de aceea devine capabil să iubească, iar răsplata este pe măsură: stăpânirea propriei lumi, împreună cu cea care și căreia i se dăruiește, renunțând astfel la condiția sa. În *Luceafărul*, faptul că Eminescu recurge la o *ipostază demonică a erotismului* nu trebuie privit neapărat ca un aspect ieșit din comun, căci înfățișarea demonică pe care erosul o dobândește în contextul acestui amplu poem se referă la tentația pe care el o reprezintă. Prin urmare, demonicul nu este aspectul propriu-zis al ființei, cât capacitatea sa de a reprezenta pentru ființa pe care o acaparează distanțarea de firească, prin schimbările existențiale pe care i le produce, întocmai cum se manifestă zburătorul în operele precedente, mai cu seamă în balada lui Heliade. Perspectiva oferită de Arghezi asupra mitului zburătorului, în *Buna vestire*, este una inedită în sensul în care optează pentru *detașarea sentimentului erotic de lamentările dramatice* propuse anterior și face din cea asupra căreia se răsfrâng manifestările o *victimă lucidă*, dar care nu își dramatizează existența, ci rămâne cu speranța, fie aceea a unei comuniuni depline între ea și cel care-i cauzează trăirile descrise, fie aceea a unei nașteri care să-i mai aline dorul. În fine, la Ion Barbu, erosul nu este manifestat decât prin tentația materială, care însă nu duce la împlinire.

Al șaselea și ultimul capitol al tezei, *Desacralizarea mitului. Reinterpretări și actualizări*, este unul de sinteză, în care operele literare cunosc din plin intruziunea miturilor fundamentale în cadrul textelor analizate, dar fenomenul nu mai este atât de pregnant, în sensul în care mitul este mascat, implicit, prezența lui nemaifiind atât de evidentă, chiar și

prin faptul că nici măcar titlurile operelor cărora le-am dedicat câte un subcapitol în această ultimă parte a tezei nu mai fac referire directă la mituri. Există și opere literare în care miturile fundamentale au o prezență discretă, mai degrabă de subtext, fiind, oarecum, mascate ori filtrate prin diverse tehnici narative sau prin „povești” care îndepărtează textul de la firul narativ al operei literare generatoare a mitului, chiar dacă acest lucru se întâmplă, uneori, doar în aparență, în esență desfășurarea evenimentelor având loc respectând, într-o oarecare măsură, aceleași etape ca în textele din care își au descendența. Privit în ansamblul său, volumul *Nunțile necesare* de Dumitru Țepeneag nu reprezintă o rescriere a mitului mioritic, ci o aducere a lui în *actualitate*, prin faptul că, dincolo de firul narativ desprins evident din acela al baladei, textul este pe deplin presărat cu elemente care nu doar că mențin cititorul mereu ancorat în acel spațiu mioritic, dar fac ca el să fie readus în cotidian, însă la o altă dimensiune. De aceea, mitul mioritic apare aici într-o ipostază textualistă, așa cum numea Eugen Simion această variantă a *Mioriței*, însă dincolo de aceasta este important și felul în care problematica economică, pastorală, este transpusă într-un conflict de secol XX, un conflict care nici măcar nu este explicat, sursa lui neputând fi decât intuită. În piesa *Moartea unui artist*, Horia Lovinescu imprimă o nouă viziune asupra mitului jertfei pentru creație, în condițiile în care drama artistului nu este generată doar de factori externi, ci și interni. Dincolo de relațiile periclitate cu fiii săi și cu cei din jur, Manole Crudu este măcinat de boală, iar conștientizarea faptului că evoluția ei îl va împiedica să mai creeze îi generează o traumă interioară care îl face ca faima sa de artist să devină nesemnificativă în fața puterii distrugătoare a bolii. Spre deosebire de ceilalți purtători ai numelui Manole din textele pe care le-am analizat în cadrul capitolului dedicat acestui mit, cel de acum nu se mai jertfește în mod voluntar, ci este silit de boala care îl măcina și care nu l-a mai lăsat să-și desăvârșească ultimul mare proiect. Astfel, el își lasă opera neterminată, spre deosebire de predecesorii săi. Romanul *Dumnezeu s-a născut în exil* de Vintilă Horia reliefează și o altă latură a mitului etnogenezei: dezvoltarea sa dintr-o perspectivă subiectivă, fără însă ca scopul principal să fie acesta, relatarea experiențelor din exil ale poetului și descoperirea lui Dumnezeu. Fapt care arată însă că scopul subsumat acestuia, pașnica întemeiere a unui popor și a unei limbi, este investit cu semn divin, iese la lumină din aceeași sămânță cu noua religie.

Privind cercetarea noastră în ansamblul său, considerăm că obiectivele de cercetare au fost atinse, întrucât se poate constata, în special prin analiza textelor selectate, modul în care miturile autohtone fundamentale se reflectă în cadrul acestor texte, că există conexiuni între mituri și chiar interferențe ale mai multora în cadrul aceluiași text, dar și faptul că miturile,

deși își păstrează substratul, s-au metamorfozat în timp și asupra lor și-a pus amprenta fiecare creator de literatură.

BIBLIOGRAFIE

I. Bibliografia operei

- *** *Balade populare românești*, Ediție îngrijită, prefață și bibliografie de Iordan Datcu, Editura Albatros, București, 1977
- Alecsandri, V., *Poezii alese*, Editura Minerva, București, 1990
- Alecsandri, Vasile, *Miorița*, Text și ilustrațiuni gravate în lemn de Marcel Olinescu, Editura Junimea, Iași, 1984
- Almaș, Dumitru, *Povestiri istorice*. Antologie, Partea I, Copertă și ilustrații de Valentin Tănase, Coordonarea ediției și repere biobibliografice de Valeria Filimon, Editura Agora, București, 2015
- Anania, Valeriu, *Miorița, poem dramatic în cinci acte*, de, Editura pentru literatură, București, 1966
- Anania, Valeriu, *Meșterul Manole*, cinci acte în versuri, Editura pentru literatură, București, 1968
- Anania, Valeriu. *Greul pământului – o pentalogie a mitului românesc*, Editura Eminescu, București, 1982
- Anania, Valeriu, *Fântâna lacrimilor- teatru inedit*, Ediție critică și prefață de Aurel Sasu, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2016
- Arghezi, Tudor, *Cuvinte potrivite. Stihuri de Tudor Arghezi*, Fundația culturală Principele Carol și bibliofilă, 1927
- Asachi, Gheorghe, *Scrieri literare*, Ediție îngrijită, cu prefață, note și glosar de N.A Ursu, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1956
- Barbu, Ion, *Poezii*. Introducere, tabel cronologic, comentarii, și note critice de Marin Mincu, Editura Pontica, Constanța, 1995
- Blaga, Lucian, *Meșterul Manole*, Editura Agora, București, 2008
- Bolliac, Cezar, *Pagini alese*, Ediție îngrijită de Andrei Rusu, cu o prefață de George Munteanu, Editura de stat pentru literatură și artă, București, 1959
- Eminescu, Mihai, *Opere I. Poezii*, Coord. acad. Mihai Cimpoi, Editura Gunivas, Chișinău, 2008
- Eminescu, Mihai, *Proză. Volumul I*, Editura Erc Press, București 2009
- Goga, Octavian, *Teatru*, Editura Hoffman, Caracal, 2018

Heliade Rădulescu, I., *Scrieri alese*, Text stabilit, glosar și bibliografie de Vladimir Drimba, Prefață și note finale de Constantin Măciucă, Editura Tineretului, 1968

Horia, Vintilă, *Dumnezeu s-a născut în exil. Jurnalul lui Ovidiu la Tomis*, Traducere din franceză de Ileana Cantuniari, Prefață de Henri Daniel-Rops, membru al Academiei Franceze, Postfață de Marilena Rotaru, Editura Vremea, București, 2016

Lovinescu, Horia, *Teatru*, Vol. I, Editura Eminescu, București, 1978

Maniu, Adrian, *Meșterul*. 3 acte, în versuri, Editura Cartea Românească, 1922

Sadoveanu, Mihail, *Baltagul*, Editura Herra, București, 2007

Țepeneag Dumitru, *Nunțile necesare*, Ediția a III-a revăzută, însoțită de un dosar de receptare critică, Prefață de Octavian Soviany, Editura Art, București, 2008

II. Bibliografia critică

a) Lucrări generale

Abrudan, Elena, *Structuri mitice în proza contemporană*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2003

Academia Română, *Dicționarul explicativ al limbii române*, Ediția a II-a, Editura Univers Enciclopedic, București, 1996

Alexandrescu, Emil, *Introducere în literatura română*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2007

Allen, Douglas, *Mit și religie la Mircea Eliade*, traducere din engleză și Index de Liviu Costin, Postfață de Mihaela Gligor, Casa Cărții de Știință, Cluj Napoca, 2011

Bartolomeu, IPS, *Icoana patriei vâlcene*, Editura Almarom, Râmnicu Vâlcea, 2002

Bărboi, Constanța, *Dicționar de personaje literare*, Editura Niculescu, București, 2009

Benoist, Luc, *Semne, simboluri și mituri*, traducere de Smaranda Bădăliță, Editura Humanitas, București, 1995

Blaga, Lucian, *Opere 9. Trilogia culturii*, Ediție îngrijită de Dorli Blaga, Editura Minerva, București, 1985

Blaga, Lucian, *Zări și etape. Aforisme, studii, însemnări*, București, Editura Humanitas, 2003

Boia, Lucian, *Pentru o istorie a imaginarului*, București, Editura Humanitas, 2000

Boldea, Iulian, *Istoria didactică a poeziei românești* (perspective analitice), Editura Aula, Brașov, 2005

Boldea, Iulian, Moraru, Cornel, Cistelean, Al. (coord.), *Dicționar de critică și teorie literară. Valori românești și valori europene ale secolului XX. Concepte teoretice. Tendințe și personalități*, Editura Universității „Petru Maior”, Târgu Mureș, 2009

Botta, Dan, *Unduire și moarte*, în *Scrieri*, IV. *Eseuri*, Editura pentru literatură, București, 1968

Călinescu, G., *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Ediție și prefață de Al. Piru, Editura Minerva, București, 1982

Chevalier, Jean, Alain Gheerbrant, (coord.), *Dicționar de simboluri: mituri, vise, obiceiuri, gesturi, forme, figuri, culori, numere*, traducere de Laurențiu Zoicaș, Micaela Slăvescu, Editura Polirom, Iași, 2009

Ciompec, Gh., *Motivul creației în literatura română*, Editura Minerva, București, 1979

Crăciun, Gheorghe (coord.), *Istoria didactică a literaturii române*, Editura Magister, Brașov, 1997

Culianu, Ioan Petru, *Gnozele dualiste ale Occidentului*, Traducere de Thereza Petrescu, Cuvânt înainte al autorului, Postfață de H.-R. Patapievici, Editura Nemira, București, 1995

Diaconescu, Romulus, *Dramaturgi români contemporani*, Editura Scrisul românesc, Craiova, 1983

Eliade, Mircea, *Aspecte ale mitului*, în românește de Paul G. Dinopol, prefață de Vasile Nicolescu, Editura Univers, București, 1978

Mircea Eliade, *Arta de a muri*, Editura Moldova, Iași, 1993

Eliade, Mircea, *De la la Zalmoxis la Genghis-Han*, traducere Maria și Cezar Ivănescu, Editura Humanitas, București, 1995

Eliade, Mircea, *Mituri, vise și mistere*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998

Eliade, Mircea, *Mitul eternei reîntoarceri*, București, Editura Univers Enciclopedic, 1999

Eliade, Mircea, *Insula lui Euthanasius*, Editura Humanitas, București, 2004

Esveev, Ivan, *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*, Editura Amarcord, Timișoara, 2001

Frazer, James George, *Creanga de aur*, II, traducere de Octavian Nistor, Note de Gabriela Duda, Editura Minerva, București, 1980

- G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*. Ediția a II-a, revăzută și adăugită. Ediție și prefață de Al. Piru, Editura Minerva, București, 1982
- Genette, Gérard, *Palimpsestes. La littérature au second degré*, Seuil, Paris, 1982
generală
- Jung, Carl Gustav, *Puterea sufletului*, vol. II, Texte alese și traduse din limba germană de dr. Suzana Holan, Editura Anima, București, 1994
- Kernbach, Victor, *Miturile esențiale, Antologie de texte mitologice cu o introducere în mitologia generală, comentarii critice și note istorice*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1978
- Kligman, Gail, *Nunta mortului. Ritual, poetică și cultură populară în Transilvania*, Traducere de Mircea Boari, Runa Petringenaru, Georgiana Farnoaga, West Paul Barbu, Editura Polirom, Iași, 1998
- Liiceanu, Gabriel, *Tragicul. O fenomenologie a limitei și a depășirii*, Ediția a 3-a, București, Editura Humanitas, București, 2005
- Lovinescu, Vasile, *Mitul sfâșiat (mesaje străvechi)*, Ediție îngrijită de Alexandrina Lovinescu și Petru Bejan, Studiu introductiv de Petru Bejan, Editura Institutul European, Iași, 1993
- Lovinescu, Vasile, *Dacia hiperboreană*, Editura Rosmarinn, Ediția a II-a, București, 1996
- Luca, Ion, *Jertfa care creează*, Editura Deșteptarea, Bacău, 1994.
- Malinowski, Bronislaw, *Magie, știință și religie*, traducere în limba română de Nora Vasilescu, Editura Moldova, Iași, 1993
- Manolescu, Nicolae, *Metamorfozele poeziei*, Editura Timpul, Reșița, 1996
- Manolescu, Nicolae, *Poeți moderni*, Editura Aula, Brașov, 2003
- Manolescu, Nicolae, *Poeți romantici*, Editura Știința, Chișinău, 2003
- Manolescu, Nicolae, *Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură*. Ediția a II-a, revăzută și revizuită, Editura Cartea Românească, București, 2019
- Micu, Dumitru, *Istoria literaturii române de la creația populară la postmodernism*, Editura Saeculum, I.O., București, 2000
- Munteanu, Elisabeta, *Motive mitice în dramaturgia românească*, Editura Minerva, București, 1982
- Negoîtescu, I., *Istoria literaturii române*, I (1800-1945), București, Editura Minerva, 1991

Noica, Constantin, *Introducere la miracolul eminescian*, Editura Humanitas, București, 1992

O'Sullivan, Tim, Harley, J., Saunders, Danny, Montgomery, Martin, Fiske, John, *Concepte fundamentale din științele comunicării și studiile culturale*, traducere: Monica Mitarcă, Editura Polirom, Iași, 2001

Onu, Eugen, *Dramaturgia română între 1900-1944. Sensuri ale evoluției*, Editura Imago, Sibiu, 1999

Oprișan, I., *La hotarul dintre lumi: studii de etnologie românească*, Editura Saeculum I.O., București, 2006

Ovidiu Papadima, *O viziune românească a lumii*, Editura Saeculum I.O, București, 1995,

Petraș, Irina, *Literatură română contemporană*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1994

Petraș, Irina, *Despre feminitate, moarte și alte eternități. Eseuri*, Editura Ideea Europeană, București, 2006

Petric, Gabriel, *Viziune și spirit tragic în literatura română a secolului XX*, Editura Limes, Florești, 2014

Petroveanu, M., *Studii literare*, Editura Pentru Literatură, București, 1966

Piru, Al., *Istoria literaturii române de la început până azi*, Editura Univers, București, 1981

Pop, Ion(coord.), *Dicționar analitic de opere literare românești*, A-M, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2007

Pop, M., Ruxăndoiu, P., *Folclor literar românesc*, ed. a II-a, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1978

Popovici, D., *Romantismul românesc*, Editura Albatros, București, 1972

Regman, Cornel, *Confluențe literare*, Editura pentru literatură, București, 1966

Sadoveanu, I. M., *Dramă și teatru. Studii și cronici*, Editura Librăriei Diecezane, Arad, 1926

Simion, Eugen (coord. gen.), *Dicționarul literaturii române*, vol. 2: M-Z, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2012

Simion, Eugen, *Dimineața poezilor*, Editura Cartea Românească, București, 1980

Steinhardt, Nicolae, *Escale în timp și spațiu*, Mănăstirea Rohia, Editura Polirom, Iași, 2010.

Streinu, Vladimir, *Clasicii noștri*, Editura Ideea Europeană, București, 2008

Taloș, Ion, *Gândirea magico-religioasă la români*, Editura Enciclopedică, București, 2001

Tonoiu, Vasile, *Ontologii arhaice în actualitate*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989

Țepeneag, Dumitru, *În căutarea unei definiții*, în Leonid Dimov, Dumitru Țepeneag, *Momentul oniric*, Antologie îngrijită de Corin Braga, Editura Cartea Românească, București, 1997

Vartic, Ion, *Modelul și oglinda*, Editura Cartea Românească, București, 1982

Vianu, Tudor, *Scriitori români din secolul XX*, Editura Minerva, București, 1986

Vrabie, Gheorghe, *Balada populară română*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1966

Vulcănescu, Mircea, *Dimensiunea românească a existenței*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2009

Vulcănescu, Romulus, *Mitologie română*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1987

Zaciu, Mircea (coord.), *Scriitori români*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978
Cantemir, Dimitrie, *Descrierea Moldovei*, Editura Semne, București, 2004

b) Studii critice în volum

***D. Caracostea, în *Meșterul Manole*. Studiu, antologie și note de Maria Modoreanu, Editura Eminescu, București, 1980

Alexandrescu, Sorin, „Despre o mișcare textuală bine temperată și despre exil. Reflecții asupra unui roman al lui Dumitru Țepeneag”, în *Présence de la Roumanie en France et en Italie*, Paris, 1984

Anghelescu, Mircea, *Ion Heliade Rădulescu. O biografie a omului și a operei*, Editura Minerva, București, 1986

Arghezi, Tudor, *Predoslovie la Miorița*, poem dramatic în cinci acte, de Valeriu Anania, Editura pentru literatură, București, 1966

Balotă, Nicolae, *Opera lui Tudor Arghezi*, Editura EuroPress, București, 2008

Bălu, Ion, *Lucian Blaga*, Editura Albatros, București, 1989

Bâgiu, Lucian Vasile, *Valeriu Anania scriitorul*, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2006

Bârna, Nicolae, *Țepeneag. Introducere într-o lume de hârtie*, București, Editura Albatros, 1998

Bradin, Virgiliu, *Rostirea poetică preeminesciană–inovații stilistice și lexicale – eseuri*, Editura Promun, Arad, 2019

Bușulenga, Dumitrescu, Zoe, *Miorița* (prefață) în Valeriu Anania. *Greul pământului – o pentalogie a mitului românesc*, Editura Eminescu, București, 1982

Bușulenga, Zoe-Dumitrescu, *Eminescu*, Editura Tineretului, București, 1963

Călinescu, G., *I. Eliade Rădulescu și școala sa*, Text stabilit și adnotat de Al.Piru, Editura Tineretului, București, 1966.

Călinescu, Matei, *Titanul și geniul în poezia lui Eminescu. Semnificații și direcții ale etosului eminescian*, Editura pentru Literatură, București, 1964

Chimet, Iordan, *Prefața la Dreptulla memorie în lectura lui Iordan Chimet, I, Cuvintele fundamentale și miturile*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1992

Ciopraga, Constantin, *Mihail Sadoveanu*, Editura Tineretului, București, 1966

Constantinescu, Pompiliu, *Tudor Arghezi*, Editura Minerva, București, 1994

Cornea, Paul, *Ion Heliade Rădulescu sau „echilibru între antiteze” în teorie și practică*, în *Studii de literatură română modernă*, Editura pentru literatură, București, 1962

Crăciunescu, Pompiliu, *Vintilă Horia: transliteratură și realitate*, Traducere din limba franceză de Olimpia Coroamă, Editura Curtea Veche, București, 2011

Crohmălniceanu, Ovid S., *Lucian Blaga*, Editura Pentru Literatură, București, 1963

Densușianu, O., *Flori alese din cântecele poporului*, Editura pentru literatură, București, 1966

Eliade, Mircea, *Comentarii la Legenda Meșterului Manole*, Editura Humanitas, București 2004

Eliade, Mircea, *Meșterul Manole. Studii de etnologie și mitologie*: antologie; selecție de texte și note de Magda și Petru Ursache; pref.de Petru Urasche, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2008

Fochi, Adrian, *Miorița. Tipologie. Circulație. Geneză. Texte*, Editura Academiei, București, 1964

Gană, George, *Opera literară a lui Lucian Blaga*, Editura Minerva, București, 1976

Gălușcă-Crîșmariu, Tatiana, Milicescu, Emilia Șt., Saramandu, Nicolae, Nae, Tudor, *Miorița la dacoromâni și aromâni (texte folclorice)*, Ediție îngrijită de Nicolae Saramandu, Introducere de Emilia Șt. Milicescu, Editura Minerva, București, 1992.

Gheorghe, Fănică N., *Mihai Eminescu. Analize și sinteze*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1977

György, Mandics, *Ion Barbu, „Gest închis”*, Editura Eminescu, București, 1989

Lazăr, Ioan St., *Tânărul Anania. „Îngerul cu barbă”*, eseu biografic, Prefață de Constantin Cubleşan, Editura Renașterea, Cluj- Napoca, 2014

Mândra, Vicu, *Adrian Maniu*, în *Istoria teatrului în România*, vol. III, Editura Academiei R.S.R, București, 1973

Micu, D., „*Gândirea*” și *gândirismul*, Editura Minerva, București, 1975

Mihăilescu, Dan C., *Dramaturgia lui Lucian Blaga*, Editura Dacia, Cluj- Napoca, 1984

Mihu, Achim, *Lucian Blaga. Miorița cultă a spiritualității românești*, Editura Viitorul Românesc, București, 1995

Mincu, Ștefania, *Miorița – o hermeneutică ontologică*, Editura Pontica, Constanța, 2002

Moraru, Cornel, *Lucian Blaga. Convergențe între poet și filozof*, Editura Ardealul, Tg.-Mureș, 2005

Negoîțescu, I., *Poezia lui Eminescu*, Editura pentru Literatură, București, 1968

Niculescu, Basarab, *Ion Barbu. Cosmologia „Jocului secund”*, Editura Pentru Literatură, București, 1968

Orian, Georgeta, *Vintilă Horia. Un scriitor contra timpului său*, Prefață de Mircea Angheliescu, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2008

Paleologu, Alexandru, *Treptele lumii sau calea către sine a lui Mihail Sadoveanu*, Editura Cartea Românească, București, 1978

Pălimaru, Nicoleta, *Valeriu Anania: opera literară*, Editura Limes/ Renașterea, Cluj-Napoca, 2011

Pologea, Doina, *O fereastră spre sacru. Introducere în opera lui Bartolomeu Valeriu Anania*, Prefață de Dorin Ștefănescu, Editura Limes/ Renașterea, Florești, Cluj, 2018.

Popovici, D., *Poezia lui Mihai Eminescu*, Prefață de Ioana Petrescu, Editura Tineretului, București, 1969

Rotaru, Marilena, *Întoarcerea lui Vintilă Horia*, Editura IDEEA, București, 2002

Stancu, Natalia, *Horia Lovinescu. O dramaturgie sub zodia lucidității*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1985

Șora, Mariana, *Cunoaștere poetică și mit în opera lui Lucian Blaga*, Editura Minerva, București, 1970

Ștefănescu, Dorin, *Heliade necunoscutul. Ontologie și poetică*, Editura Paralela 45, Pitești, 2007

Taloș, Ion, *Meșterul Manole. Contribuții la studiul unei teme de folclor european*, Editura Minerva, București, 1973

Todoran, Eugen, *Lucian Blaga. Mitul poetic*, Editura Facla, Timișoara, 1981

Todoran, Eugen, *Lucian Blaga. Mitul dramatic*, Editura Facla, Timișoara, 1985

Vianu, Tudor, *Poezia lui Eminescu*, Editura Cartea Românească, București, 1930

Vianu, Tudor, *Eminescu*, Editura Junimea, Iași, 1974

Vlad, Ion, „*Cărțile*” lui Mihail Sadoveanu, Editura Dacia, Cluj- Napoca, 1981

c) În periodice

Anania, Valeriu, *Mitologie românească*, în „Revista de istorie și teorie literară”, 1-2/1987. Răspuns la ancheta publicației, în Valeriu Anania, *Din spumele mării. Pagini de religie și cultură*, Ediție îngrijită și postfață de Sandu Frunză, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1995

Aristarc [G. Călinescu], Cronică literară, *Adrian Maniu: «Meșterul»*, 3 acte în versuri, în „Gândirea”, Anul III, nr. 3-4, 5 și 20 iunie 1923.

Barbu, Ion, interviu luat de Felix Aderca în „Viața literară”, nr.57, 1927

Cazimir, Ștefan, *Ce straniu poate fi destinul unui om*, în „România literară”, nr. 6, 2009

Craia, Sultana, *Valeriu Anania: Greul pământului*, în „Luceafărul”, nr. 28, 10 iulie 1982

Crăciun, Gheorghe, *Fragmente dintr-un jurnal de lectură*, în „Familia”, nr.1, ianuarie 1994

D-l Octavian Goga ne vorbește despre Meșterul Manole, în „Rampa”, din 15 februarie 1928

Eliade, Mircea, *Destinul culturii românești*, în „Destin. Revistă de cultură românească”, caietul nr. 6-7, 1953, Madrid, pp. 19-32; în Mircea Eliade, *Profetism românesc*, 1, Editura „Roza Vânturilor”, București, 1990

Groșan, Ioan, *Nunțile necesare*, în „Contemporanul. Ideea europeană”, nr.17/ 1992

Manolescu, Florin, „*Miorița în versiune postmodernă*”, în „Luceafărul”, nr.21/1992

Nădrău, Dorin, *Reabilitarea lui Ovidiu la 2000 de ani de la moartea poetului*, în „Observatorul”, 27.08. 2018

Nicolae D. Necula, *Simbolismul locașului de cult în opera liturgică al Sfântului Simeon, Arhiepiscopul Tesalonicului (sec. XV)*, în „*Glasul Bisericii*”, anul XLII, Nr. 9-12, 1983

Nitu, Georgeta, *Simbolistica soarelui și a focului în obiceiurile calendaristice din Oltenia*, în *Arhivele Olteniei*, nr.17, Editura Academiei Române, anul

Papu, Edgar, *Ideea de „Reluare” în veacul nostru*, în „*Secolul 20*”, nr.10,11,12/ 1971

Perșa, Dan, *Portrete cu mit asociat*, în „*Vatra*”, nr. 11, 2009

Prus, Elena, *Poetica mitului*, în „*Limba română*”, nr. 4-6, an XIV, 2004

Rachieru, Adrian Dinu, *Vintilă Horia – un autor „total”*, în „*Contemporanul*”, nr. 3/ Martie 2017

Rufanda, Lilia, *Manifestările antieroului în literatura română contemporană*, în „*Philologia*”, nr. LIV, septembrie-decembrie 2012

Simion, Eugen, *Mitul miortic în varianta textualistă*, în „*Literatorul*”, nr. 7, februarie 1992

Ștefănescu, Alex, *La o nouă lectură: Horia Lovinescu*, în „*România literară*”, nr.14/ 2003

Taloș, Ion, *Mitul etnogenezei românilor: universul traianic*, în „*România literară*”, nr.33/ 2019

Urcan, Ion, *Apocalipsa mioritică*, în „*Apostrof*”, nr.2, 1992

Valeriu Anania în dialog cu Corneliu Ștefanache, în „*Însemnări ieșene*”, an II, nr.5, mai 2005

d) Sitografie

<https://www.monitorulsv.ro/Local/2009-09-01/Cele-mai-tari-poduri-din-judet-construite-de-italieni-la-Malini>